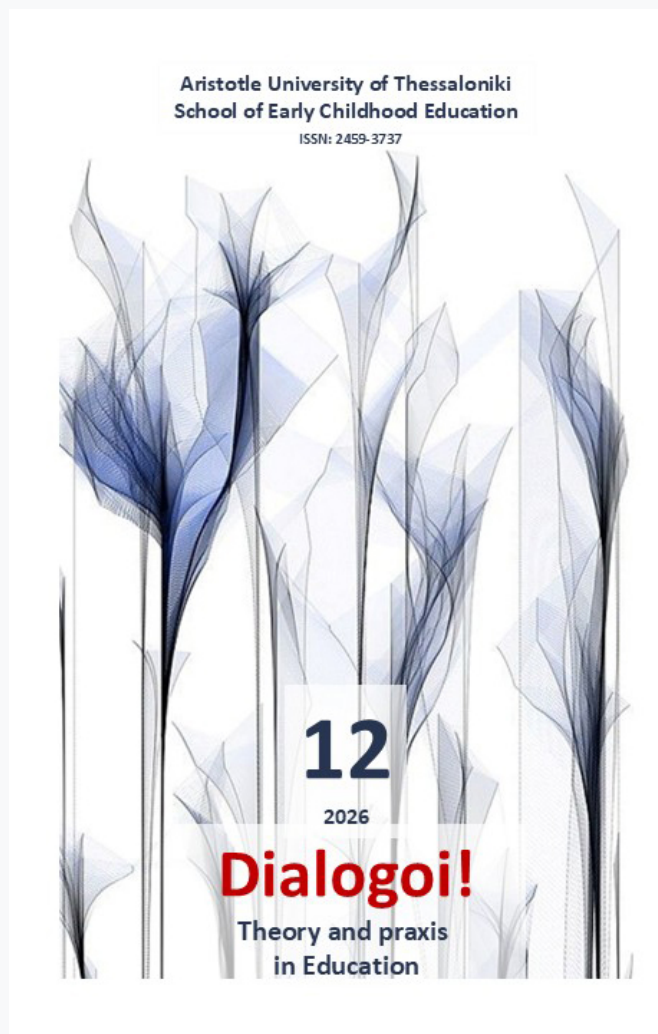

Dialogoi! Theory and Praxis in Education

Vol 12 (2026)

The impact of parenting practices on the emotional and social competence of primary school students

Areti Giamalaki, Ilias Vasileiadis, Ioanna Dimitriadou

doi: [10.12681/dial.43000](https://doi.org/10.12681/dial.43000)

Copyright © 2026, Αρετή Γιαμαλάκη, Ηλίας Βασιλειάδης, Ιωάννα Δημητριάδου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Giamalaki, A., Vasileiadis, I., & Dimitriadou, I. (2026). The impact of parenting practices on the emotional and social competence of primary school students. *Dialogoi! Theory and Praxis in Education*, 12, 113–135. <https://doi.org/10.12681/dial.43000>

Η σχέση των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών με τη συναισθηματική και κοινωνική επάρκεια μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Αρετή Γιαμαλάκη¹, Ηλίας Βασιλειάδης¹ & Ιωάννα
Δημητριάδου²

¹Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, ²Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Η σχέση ανάμεσα στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές και την ψυχοκοινωνική επάρκεια των παιδιών έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης μελέτης. Η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σχέση μεταξύ των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών και της ψυχοκοινωνικής επάρκειας παιδιών ηλικίας 10–12 ετών, με έμφαση στη συνεργασία ως δείκτη κοινωνικής επάρκειας και στη διαχείριση συναισθημάτων ως δείκτη συναισθηματικής επάρκειας. Παράλληλα, διερευνώνται πιθανές διαφοροποιήσεις όσον αφορά τις γονικές πρακτικές μεταξύ μητέρας και πατέρα. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 101 μαθητές και μαθήτριες Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης από δύο δημοτικά σχολεία της Ελλάδας. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το Ερωτηματολόγιο Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής και το Ερωτηματολόγιο Γονικών Πρακτικών για Παιδιά (EMBU-C), ενώ η ανάλυση περιλάμβανε μη παραμετρικούς ελέγχους συσχέτισης (Spearman's) και συγκρίσεων ομάδων (Wilcoxon Signed-Rank). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αντιλαμβανόμενη συναισθηματική ζεστασιά, τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα, συσχετίστηκε θετικά με τη συνεργασία και τη διαχείριση συναισθημάτων, ενώ η μητρική απόρριψη συσχετίστηκε αρνητικά με τη συνεργασία. Παράλληλα, διαπιστώθηκαν διαφορές στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές ανάλογα με το φύλο του γονέα, με τις μητέρες να αξιολογούνται υψηλότερα στην υπερπροστατευτικότητα και την αγχώδη ανατροφή σε σύγκριση με τους πατέρες. Συνολικά, τα ευρήματα αναδεικνύουν τη σημασία της αντιλαμβανόμενης συναισθηματικής ζεστασιάς και του διακριτού ρόλου κάθε γονέα για την κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια των παιδιών στη μέση παιδική ηλικία.

Λέξεις κλειδιά: γονικές πρακτικές, ψυχοκοινωνική επάρκεια, συνεργασία, διαχείριση συναισθημάτων

The impact of parenting practices on the emotional and social competence of primary school students

Abstract

The association between perceived parenting practices and children's psychosocial competence has been the focus of extensive research. The present study examines the association between perceived parenting practices and psychosocial competence of children aged 10–12 years, with particular emphasis on cooperation as an indicator of social competence and emotion regulation as an indicator of emotional competence. Additionally, potential differences on perceived parenting practices between mothers and fathers are investigated. The study sample consisted of 101 fifth- and sixth-grade students from two public primary schools in Greece. Data were collected using the Psychosocial Adjustment Questionnaire and the EgnaMinnenBeträffandeUppfostran for Children (EMBU-C). Data analysis included non-parametric correlation analyses (Spearman's *rs*) and group comparison tests (Wilcoxon Signed-Rank). Findings indicated that perceived emotional warmth from both mothers and fathers was positively associated with children's cooperation and emotion regulation, whereas perceived maternal rejection was negatively associated with cooperation. Additionally, differences in perceived parenting practices according to parent gender were observed, with mothers being rated higher in overprotection and anxious-rearing compared to fathers. Overall, the findings highlight the importance of perceived emotional warmth and the distinct role of each parent on children's social and emotional competence during middle childhood.

Keywords: parenting practices, psychosocial competence, cooperation, emotion regulation

Εισαγωγή

Ψυχοκοινωνική επάρκεια στην παιδική ηλικία

Η ψυχοκοινωνική επάρκεια αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια, η οποία αναφέρεται στο σύνολο των δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών που καθιστούν το άτομο ικανό να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις κοινωνικές, συναισθηματικές και σχολικές απαιτήσεις της καθημερινής ζωής (Del Prette & Del Prette, 2021). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO, 1997) ορίζει την ψυχοκοινωνική επάρκεια ως την ικανότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις προκλήσεις της καθημερινότητας, να διατηρεί την ψυχική του ευεξία και να επιδεικνύει προσαρμοστική και θετική συμπεριφορά απέναντι στους άλλους ανθρώπους, την κουλτούρα και το ευρύτερο περιβάλλον του. Συγκεκριμένα, η ψυχοκοινωνική επάρκεια περιλαμβάνει την ικανότητα διαχείρισης των συναισθημάτων, την ανάπτυξη λειτουργικών κοινωνικών σχέσεων, (Vasileiadis et al., 2024), την προσαρμογή σε διαφορετικά περιβάλλοντα και την υιοθέτηση αποτελεσματικών στρατηγικών αντιμετώπισης των προκλήσεων (Matson, 2017). Στο πλαίσιο αυτό, η ψυχοκοινωνική επάρκεια συνδέεται άμεσα με τη σχολική προσαρμογή, την ακαδημαϊκή επίδοση και την ικανότητα των μαθητών/τριών να γίνονται αποδεκτοί/ές από τους/τις συνομηλίκους (Pulgar et al., 2022). Έρευνες έχουν δείξει ότι μαθητές και μαθήτριες με υψηλότερα επίπεδα ψυχοκοινωνικής επάρκειας

παρουσιάζουν καλύτερη συγκέντρωση, αποτελεσματικότερη συνεργασία και χαμηλότερα επίπεδα άγχους και συγκρούσεων, ενώ αντίθετα η χαμηλή ψυχοκοινωνική επάρκεια συσχετίζεται με αυξημένες συμπεριφορικές και συναισθηματικές δυσκολίες (Kragt & D ay, 2020· Oγundoyinetal., 2023). Η ψυχοκοινωνική επάρκεια λειτουργεί ως προστατευτικός παράγοντας απέναντι σε περιβαλλοντικές στρεσογόνες συνθήκες (π.χ. χαμηλό επίπεδο διαβίωσης) και σε ατομικά δυσμενή χαρακτηριστικά (π.χ. μαθησιακές δυσκολίες). Η καλλιέργεια της ψυχοκοινωνικής επάρκειας αποτελεί μία δυναμική διαδικασία μέσω της αλληλεπίδρασης με το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον. Ειδικά το σχολικό περιβάλλον έχει τη δυνατότητα μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων να αναπτύξει σημαντικές διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής επάρκειας σε μαθητές και μαθήτριες που βρίσκονται σε επικινδυνότητα (Housman, 2017).

Θεωρητικό πλαίσιο και εννοιολογική επιλογή της ψυχοκοινωνικής επάρκειας

Στην παρούσα μελέτη υιοθετείται η έννοια της ψυχοκοινωνικής επάρκειας ως κεντρικό θεωρητικό πλαίσιο, καθώς αυτή διευκολύνει τη συνδυαστική εξέταση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των παιδιών σε ένα ενιαίο και λειτουργικό σχήμα. Η ψυχοκοινωνική επάρκεια προσεγγίζεται στη βιβλιογραφία ως μία πολυδιάστατη έννοια που αφορά το σύνολο των κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων που επιτρέπουν στο παιδί να λειτουργεί αποτελεσματικά στο κοινωνικό του περιβάλλον και να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της καθημερινής ζωής (Lamboy, 2022).

Αν και η ψυχοκοινωνική προσαρμογή και η ψυχοκοινωνική επάρκεια αποτελούν εννοιολογικά συναφείς όρους, στην παρούσα μελέτη επιλέχθηκε ο δεύτερος όρος, καθώς εστιάζει στις λειτουργικές ικανότητες και δεξιότητες που διαθέτει το παιδί και όχι αποκλειστικά στο τελικό αποτέλεσμα της προσαρμογής του (Masten & Curtis, 2000). Στο αναπτυξιακό πλαίσιο των Masten και Curtis (2000), η ψυχοκοινωνική επάρκεια νοείται ως σύνολο δεξιοτήτων που δίνουν τη δυνατότητα στο άτομο να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις αναπτυξιακές απαιτήσεις, λειτουργώντας ως βασικός μηχανισμός που συμβάλλει στη θετική ψυχοκοινωνική προσαρμογή.

Η επιλογή της ψυχοκοινωνικής επάρκειας συμβάλλει στη θεωρητική σύνδεσή της με τις γονικές πρακτικές, καθώς το οικογενειακό περιβάλλον διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων κατά την παιδική ηλικία. Γονικές πρακτικές όπως η συναισθηματική ζεστασιά, η απόρριψη, η υπερπροστατευτικότητα και η αγχώδης ανατροφή έχουν συσχετιστεί με τον τρόπο που τα παιδιά μαθαίνουν να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους και να αλληλεπιδρούν με τα άλλα άτομα σε ποικίλα κοινωνικά πλαίσια (Denham, 2019· Matson, 2017). Με αυτή τη συλλογιστική, έννοιες όπως η συναισθηματική αυτορρύθμιση εντάσσονται λειτουργικά στη συναισθηματική επάρκεια και δεν αποτέλεσαν αυτόνομο αντικείμενο της παρούσας μελέτης, καθώς στόχος ήταν η κατανόηση της συνολικής ψυχοκοινωνικής λειτουργικότητας του παιδιού.

Τέλος, η εννοιολογική επιλογή της ψυχοκοινωνικής επάρκειας ευθυγραμμίζεται τόσο με το εργαλείο συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιείται σε αυτήν την έρευνα, όσο και με τον βασικό στόχο της μελέτης, ο οποίος αφορά τη διερεύνηση της σχέσης των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών με συγκεκριμένες κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες των παιδιών.

Κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια ως διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής επάρκειας

Η κοινωνική και η συναισθηματική επάρκεια προσεγγίζονται στη βιβλιογραφία ως δύο αλληλένδετες αναπτυξιακές διαστάσεις που αποτυπώνουν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αλληλεπιδρούν με το κοινωνικό τους περιβάλλον και ρυθμίζουν τις συναισθηματικές τους εμπειρίες. Οι κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες αποτελούν βασικούς δείκτες της ψυχοκοινωνικής επάρκειας και, σύμφωνα με τους Napolitano et al. (2021), δεν είναι έμφυτες, αλλά αναπτύσσονται σταδιακά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία.

Η κοινωνική επάρκεια αναφέρεται στη συνολική ικανότητα του παιδιού να λειτουργεί αποτελεσματικά σε κοινωνικά πλαίσια, να αναπτύσσει και να διατηρεί διαπροσωπικές σχέσεις και να ανταποκρίνεται στις κοινωνικές προσδοκίες με αυτονομία και προσαρμοστικότητα. Η κοινωνικά επαρκής συμπεριφορά προκύπτει από τον συνδυασμό λειτουργικών κοινωνικών δεξιοτήτων και εσωτερικών παραγόντων, όπως οι σκέψεις, τα συναισθήματα και οι προσωπικοί στόχοι, με καθοριστικής σημασίας τη συνέπεια μεταξύ εσωτερικών διεργασιών και εξωτερικής συμπεριφοράς (Del Prette & Del Prette, 2021). Κεντρικό στοιχείο της κοινωνικής επάρκειας αποτελούν οι κοινωνικές δεξιότητες, όπως η συνεργασία, η ενεργός συμμετοχή σε ομάδες και η ανάπτυξη σχέσεων αμοιβαιότητας και σεβασμού, οι οποίες συνδέονται με τη σχολική προσαρμογή και τη μελλοντική κοινωνική ένταξη (Oyundoyin et al., 2023· Kragt & Day, 2020).

Η συναισθηματική επάρκεια αφορά την ικανότητα αναγνώρισης, κατανόησης και ρύθμισης των συναισθημάτων του εαυτού και των άλλων (Savina et al., 2025). Οι συναισθηματικές δεξιότητες διακρίνονται σε ενδοπροσωπικές, όπως η αυτορρύθμιση, και σε διαπροσωπικές, όπως η ενσυναίσθηση, ενώ βασική συνιστώσα αποτελεί η κατάλληλη έκφραση των συναισθημάτων σε συνάρτηση με το κοινωνικό πλαίσιο (Schlesier et al., 2019). Η συναισθηματική επάρκεια συνδέεται με την αυτοεκτίμηση, την ανθεκτικότητα και τη γενικότερη ψυχική ευημερία, συμβάλλοντας στην αποτελεσματική αντιμετώπιση καθημερινών προκλήσεων (Mathews et al., 2016).

Έρευνες δείχνουν ότι παιδιά με υψηλά επίπεδα συναισθηματικής επάρκειας εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα άγχους και λιγότερες προβληματικές συμπεριφορές (Denham, 2019). Παράλληλα, η βιβλιογραφία αναδεικνύει τη στενή και αμφίδρομη σχέση κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας, καθώς η αποτελεσματική ρύθμιση των συναισθημάτων ενισχύει την κοινωνική λειτουργικότητα και οι θετικές κοινωνικές εμπειρίες προάγουν τη συναισθηματική ανάπτυξη (Gillebaart, 2018· Schlesier et al., 2019). Συνεπώς, οι δύο αυτές διαστάσεις συνιστούν αλληλοσυμπληρούμενα στοιχεία της ψυχοκοινωνικής επάρκειας και θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την ομαλή ψυχοκοινωνική προσαρμογή και ευημερία των παιδιών.

Γονικές πρακτικές και ψυχοκοινωνική επάρκεια των παιδιών

Οι γονικές πρακτικές αποτελούν κεντρικό παράγοντα στη διαμόρφωση της ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών, καθώς επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αναπτύσσουν συναισθηματικές, κοινωνικές και προσαρμοστικές δεξιότητες. Δεδομένης της σημασίας των παραπάνω δεξιοτήτων για την παιδική ανάπτυξη, οι γονικές πρακτικές αναγνωρίζονται ως σύνολο στάσεων, συμπεριφορών και στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι γονείς για να καθοδηγήσουν την ανατροφή και την

κοινωνικοποίηση των παιδιών τους (Kuppens & Ceulemans, 2019). Η κλασική τυπολογία της Baumrind (1991) περιλαμβάνει τρεις βασικούς τύπους γονικής ανατροφής, τον αυταρχικό, τον επιτρεπτικό και τον αυθεντικό-δημοκρατικό, με τον τελευταίο να συνδέεται συστηματικά με υψηλότερα επίπεδα αυτορρύθμισης, κοινωνικών δεξιοτήτων και ακαδημαϊκής επιτυχίας στα παιδιά (Bruysters & Pilkington, 2023).

Πέραν των γενικών τύπων ανατροφής, η σύγχρονη βιβλιογραφία εστιάζει σε επιμέρους διαστάσεις των γονικών πρακτικών, όπως η ζεστασιά, η υπερπροστατευτικότητα, η απόρριψη και η αγχώδης ανατροφή, οι οποίες επηρεάζουν την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Wertz et al., 2025). Η γονική ζεστασιά, η οποία εκφράζεται μέσω αγάπης, φροντίδας και συναισθηματικής υποστήριξης, έχει συσχετιστεί με υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης, καλύτερες κοινωνικές σχέσεις και αποτελεσματικότερη κοινωνική προσαρμογή των παιδιών (Padilla-Walker et al., 2016; Rengetal., 2021). Επιπλέον, στο σχολικό πλαίσιο, η γονική ζεστασιά έχει συνδεθεί με αυξημένη συνεργατικότητα και καλύτερη σχολική προσαρμογή των παιδιών (Cabrera et al., 2018). Αντίθετα, η υπερπροστατευτικότητα, παρότι συχνά πηγάζει από πρόθεση φροντίδας, ενδέχεται να περιορίσει την αυτονομία των παιδιών και να συνδεθεί με αυξημένο άγχος, κοινωνική αναστολή και μειωμένη ανάπτυξη δεξιοτήτων ανεξαρτησίας (Banica et al., 2019; Ford et al., 2023). Παράλληλα, η γονική απόρριψη και η αγχώδης ανατροφή αποτελούν ισχυρούς προγνωστικούς παράγοντες συναισθηματικών και συμπεριφορικών δυσκολιών, καθώς σχετίζονται με χαμηλή αυτοεκτίμηση, συναισθηματική ανασφάλεια και μειωμένη ικανότητα συναισθηματικής και συμπεριφορικής αυτορρύθμισης (Rohner, 2021; Pereira et al., 2014; Root et al., 2016; Mortazavizadeh et al., 2022). Επιπλέον, αυστηρές ή ασυνεπείς πρακτικές ελέγχου και πειθαρχίας έχουν συνδεθεί με αυξημένες συγκρούσεις, επιθετικότητα και συναισθηματική δυσφορία, στοιχεία που δυσχεραίνουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των παιδιών (Vesterling & von Düring, 2025). Οι παραπάνω διαστάσεις δεν λειτουργούν μεμονωμένα, αλλά βρίσκονται σε δυναμική αλληλεπίδραση, συνδιαμορφώνοντας το συνολικό επίπεδο ψυχοκοινωνικής επάρκειας του παιδιού και επηρεάζοντας τη γενικότερη αναπτυξιακή του πορεία (Gewirtz et al., 2011).

Στην παρούσα μελέτη, οι γονικές πρακτικές εξετάζονται όπως αντιλαμβάνονται και εκτιμώνται από τα ίδια τα παιδιά, γεγονός που αντανακλά τη βιωμένη εμπειρία τους, και όχι απαραίτητα την αντικειμενική γονική συμπεριφορά. Η διάκριση αυτή είναι κρίσιμη, καθώς οι αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντικές για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, χωρίς ωστόσο να ταυτίζονται πλήρως με τις πραγματικές πρακτικές των γονέων.

Διαφοροποιήσεις στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές με βάση το φύλο του γονέα

Ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφοροποιήσεις στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές ανάλογα με το φύλο του γονέα. Μελέτες που εξετάζουν τις γονικές πρακτικές ξεχωριστά για τη μητέρα και τον πατέρα αναδεικνύουν τόσο ομοιότητες όσο και διαφοροποιήσεις στον τρόπο συναισθηματικής εμπλοκής και υποστήριξης, οι οποίες συνδέονται με την ψυχοκοινωνική επάρκεια των παιδιών (Endendijk et al., 2016; Liu, 2023; Mascaro et al., 2017). Τα ευρήματα αυτά υποστηρίζουν τη διερεύνηση διαφορών στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές με βάση το φύλο του γονέα στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης.

Σκοπός της Έρευνας και Ερευνητικές Υποθέσεις

Παρά την αυξανόμενη διεθνή ερευνητική ενασχόληση με τη σχέση των γονικών πρακτικών και της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, στο ελληνικό πλαίσιο η σχετική βιβλιογραφία παραμένει περιορισμένη και εστιάζει κυρίως σε επιμέρους διαστάσεις της γονικής συμπεριφοράς ή σε συγκεκριμένους δείκτες ψυχολογικής προσαρμογής. Οι υπάρχουσες μελέτες έχουν συμβάλει ουσιαστικά στην κατανόηση του ρόλου παραγόντων όπως η γονική ζεστασιά και η γονική απόρριψη, ωστόσο λιγότερες έρευνες έχουν εξετάσει τη συνδυαστική επίδραση πολλαπλών γονικών πρακτικών σε επιμέρους διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τη διάκριση μεταξύ μητρικών και πατρικών πρακτικών, από την οπτική των ίδιων των παιδιών (Lianos, 2015· Lampropoulou, 2025).

Παράλληλα, η διεθνής βιβλιογραφία αναδεικνύει ότι οι αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές συνδέονται με διάφορους δείκτες κοινωνικής και συναισθηματικής λειτουργικότητας των παιδιών, ενώ οι διαφοροποιήσεις μεταξύ μητέρας και πατέρα αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους που δεν έχουν εξεταστεί επαρκώς σε ενιαία ερευνητικά μοντέλα, ιδιαίτερα σε παιδικούς πληθυσμούς (Endendijk et al., 2016· Liu, 2023).

Το παραπάνω ερευνητικό κενό καθιστά αναγκαία τη συστηματική διερεύνηση πολλαπλών γονικών πρακτικών σε συνδυασμό με συγκεκριμένες διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής επάρκειας, μέσα από το πρίσμα των αντιλήψεων των ίδιων των παιδιών. Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση, εστιάζοντας σε επιμέρους δείκτες κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας που σχετίζονται με την καθημερινή σχολική και διαπροσωπική προσαρμογή των παιδιών.

Συγκεκριμένα, σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης τεσσάρων βασικών αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών — υπερπροστατευτικότητας, συναισθηματικής ζεστασιάς, απόρριψης και αγχώδους ανατροφής — με δύο επιμέρους διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής επάρκειας μαθητών ηλικίας 10–12 ετών, και συγκεκριμένα τη συνεργασία και τη διαχείριση συναισθημάτων. Επιπλέον, εξετάζονται πιθανές διαφοροποιήσεις στα επίπεδα αυτών των διαστάσεων, καθώς και ενδεχόμενες διαφορές στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές μεταξύ μητέρας και πατέρα, στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού και οικογενειακού περιβάλλοντος. Με βάση τη σχετική βιβλιογραφία, διατυπώνονται οι ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις:

Υπόθεση 1: Η αντιλαμβανόμενη γονική συναισθηματική ζεστασιά της μητέρας και του πατέρα θα συσχετίζεται θετικά με τα επίπεδα συνεργασίας και διαχείρισης συναισθημάτων των μαθητών.

Υπόθεση 2: Η αντιλαμβανόμενη γονική απόρριψη, η υπερπροστατευτικότητα και η αγχώδης ανατροφή θα συσχετίζονται αρνητικά με τα επίπεδα συνεργασίας και διαχείρισης συναισθημάτων των μαθητών.

Υπόθεση 3: Οι αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές θα διαφοροποιούνται μεταξύ μητέρας και πατέρα, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των παιδιών.

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν 101 μαθητές και μαθήτριες της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης από δύο δημόσια δημοτικά σχολεία της χώρας (86,1% από το πρώτο σχολείο και 13,9% από το δεύτερο). Η κατανομή φύλου ήταν ισομερής (50 αγόρια, 49,5% και 51 κορίτσια, 50,5%), ενώ η κατανομή ως προς την τάξη φοίτησης ήταν επίσης ισορροπημένη (45,5% Ε΄ και 54,5% ΣΤ΄).

Ερευνητικά εργαλεία

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκαν δύο ερευνητικά εργαλεία: το Ερωτηματολόγιο Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής και το Ερωτηματολόγιο Γονικών Πρακτικών για Παιδιά (EMBU-C).

Το Ερωτηματολόγιο Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής αναπτύχθηκε και σταθμίστηκε από τους Χατζηχρήστου κ.ά. (2008) και αποτελεί εργαλείο αξιολόγησης κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων, καθώς και δυσκολιών προσαρμογής. Από τις τρεις διαθέσιμες μορφές του εργαλείου, στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκε η μορφή αυτοαναφοράς για παιδιά 10–12 ετών, επικεντρωμένη αποκλειστικά στις διαστάσεις ψυχοκοινωνικής επάρκειας. Το εργαλείο περιλαμβάνει 43 ερωτήσεις σε πενταβάθμια κλίμακα Likert (1 = «Καθόλου» έως 5 = «Πάρα πολύ») και διαρθρώνεται σε δύο βασικές υποκλίμακες: Κοινωνική Επάρκεια (Ηγετικές Ικανότητες, Διαπροσωπική Επικοινωνία, Συνεργασία) και Συναισθηματική Επάρκεια (Αυτοέλεγχος, Διαχείριση Συναισθημάτων, Ενσυναίσθηση) (Χατζηχρήστου κ.ά., 2008). Οι δείκτες εσωτερικής συνέπειας (Cronbach's α) των υποκλιμάκων, όπως αναφέρονται από τους κατασκευαστές του ερωτηματολογίου και όπως προέκυψαν στην παρούσα έρευνα, παρουσιάζονται συγκριτικά στον Πίνακα 1. Αναφορικά με την παρούσα έρευνα, καταγράφηκαν ικανοποιητικά επίπεδα αξιοπιστίας στις υποκλίμακες Συνεργασίας ($\alpha = .762$) και Διαχείρισης Συναισθημάτων ($\alpha = .718$). Αντίθετα, οι υποκλίμακες Ηγετικές Ικανότητες ($\alpha = .498$), Διαπροσωπική Επικοινωνία ($\alpha = .590$), Ενσυναίσθηση ($\alpha = .241$) και Αυτοέλεγχος ($\alpha = -.378$), καθώς και οι συνολικοί δείκτες Κοινωνικής Επάρκειας και Συναισθηματικής Επάρκειας, παρουσίασαν μη ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια ή συγκροτούνταν από υποκλίμακες με χαμηλή αξιοπιστία. Ως εκ τούτου, οι παραπάνω υποκλίμακες και συνολικοί δείκτες αποκλείστηκαν από τις περαιτέρω αναλύσεις, καθώς δεν πληρούσαν τα ελάχιστα ψυχομετρικά κριτήρια αξιοπιστίας. Σημειώνεται ότι στη μελέτη ανάπτυξης και στάθμισης του εργαλείου από τους κατασκευαστές οι δείκτες αξιοπιστίας αναφέρονται συνολικά ως εύρη τιμών (.83-.98) και όχι αναλυτικά ανά υποκλίμακα.

Πίνακας 1

Δείκτες εσωτερικής συνέπειας (α) των κλιμάκων και υποκλιμάκων του Ερωτηματολογίου Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής

Κλίμακα / Υποκλίμακα	Τιμή κατασκευαστή	Παρούσα έρευνα
Κοινωνική Επάρκεια (συνολικός δείκτης)	.83-.98	.714
Ηγετικές Ικανότητες	-	.498

Διαπροσωπική Επικοινωνία	-	.590
Συνεργασία	-	.762
Συναισθηματική Επάρκεια (συνολικός δείκτης)	.83-.98	.238
Αυτοέλεγχος	-	-.378
Διαχείριση Συναισθημάτων	-	.718
Ενσυναίσθηση	-	.241

Σημείωση. α = δείκτης εσωτερικής συνέπειας (Cronbach's alpha). Υποκλίμακες και συνολικοί δείκτες με Cronbach's $\alpha < .60$ δεν συμπεριλήφθηκαν στις περαιτέρω αναλύσεις. Οι τιμές αξιοπιστίας των κατασκευαστών αναφέρονται συνολικά για τις βασικές κλίμακες και όχι αναλυτικά ανά υποκλίμακα (Χατζηχρήστου κ.ά., 2008). Για τον λόγο αυτό, στη στήλη «Τιμή κατασκευαστή» δεν παρατίθενται επιμέρους τιμές για τις υποκλίμακες.

Το Ερωτηματολόγιο Γονικών Πρακτικών για Παιδιά (*EgnaMinnenBeträffandeUppfostran – Children*, EMBU-C) αποτελεί την παιδική εκδοχή του ερωτηματολογίου EMBU (*EgnaMinnenBeträffandeUppfostran*), το οποίο αναπτύχθηκε αρχικά από τους Perris et al. (1980) για την αξιολόγηση των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών. Η παιδική εκδοχή του εργαλείου προσαρμόστηκε και χρησιμοποιήθηκε σε παιδιά και εφήβους από τους Muris et al. (2003), με έμφαση στις διαστάσεις της υπερπροστατευτικότητας, της συναισθηματικής ζεστασιάς, της απόρριψης και της αγχώδους ανατροφής. Το EMBU-C είναι ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς που αποτυπώνει τις αντιλήψεις των παιδιών σχετικά με τις γονικές πρακτικές της μητέρας και του πατέρα. Αποτελείται από 40 ερωτήσεις, οι οποίες απαντώνται ξεχωριστά για κάθε γονέα σε τετραβάθμια κλίμακα Likert (1 = «Ποτέ» έως 4 = «Πάντα»), με δέκα ερωτήσεις ανά διάσταση (Muris et al., 2003). Οι δείκτες εσωτερικής συνέπειας των υποκλιμάκων του EMBU-C, όπως αναφέρονται από τους κατασκευαστές του ερωτηματολογίου και όπως προέκυψαν στην παρούσα έρευνα, παρουσιάζονται συγκριτικά στον Πίνακα 2. Συνολικά, οι υποκλίμακες εμφάνισαν ικανοποιητικά έως υψηλά επίπεδα αξιοπιστίας, καθιστώντας το ερωτηματολόγιο χρήσιμο για τη διερεύνηση των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών στο δείγμα της μελέτης.

Πίνακας 2

Δείκτες εσωτερικής συνέπειας (Cronbach's α) των υποκλιμάκων του Ερωτηματολογίου EMBU-C

Κλίμακα / Υποκλίμακα	Τιμή κατασκευαστή	Παρούσα έρευνα
Υπερπροστατευτικότητα		
Μητέρας	.66	.750
Πατέρα	.67	.712

Συναισθηματική Ζεστασιά

Μητέρας .77 .820

Πατέρα .81 .870

Απόρριψη

Μητέρας .77 .764

Πατέρα .78 .710

Αγχώδης Ανατροφή

Μητέρας .79 .819

Πατέρα .78 .819

Σημείωση. α = δείκτης εσωτερικής συνέπειας (Cronbach's α). Οι τιμές «Τιμή κατασκευαστή» προέρχονται από το εγχειρίδιο του ερωτηματολογίου EMBU-C (Muris et al., 2003).

Τα ερωτηματολόγια αξιοποιήθηκαν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς, με πλήρη βιβλιογραφική αναφορά στους κατασκευαστές τους και σύμφωνα με τη συνήθη ακαδημαϊκή πρακτική. Το Ερωτηματολόγιο Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής χρησιμοποιήθηκε με αναφορά στους αρχικούς κατασκευαστές του (Χατζηχρήστου κ.ά., 2008), σύμφωνα με τις οδηγίες χρήσης του εργαλείου σε ερευνητικά πλαίσια. Αντίστοιχα, το ερωτηματολόγιο EMBU-C αξιοποιήθηκε με αναφορά τόσο στους αρχικούς κατασκευαστές του (Perris et al., 1980) όσο και στους ερευνητές που πραγματοποίησαν την παιδική προσαρμογή του (Muris et al., 2003). Το EMBU-C είναι διαθέσιμο σε ανοικτή πρόσβαση για ερευνητική χρήση και έχει χρησιμοποιηθεί εκτενώς στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, με τη χρήση του στη συγκεκριμένη μελέτη να βασίζεται σε μεταφρασμένη εκδοχή που έχει χρησιμοποιηθεί σε έρευνα διδακτορικής διατριβής (Λιανός, 2012).

Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η επιλογή των συμμετεχόντων πραγματοποιήθηκε με μη-πιθανοτική δειγματοληψία ευκολίας κατόπιν συγκατάθεσης των διευθύνσεων των σχολικών μονάδων και των γονέων/κηδεμόνων. Κριτήρια ένταξης στο δείγμα αποτέλεσαν η φοίτηση στην Ε΄ ή ΣΤ΄ τάξη και η ηλικία 10–12 ετών. Η χρήση μη τυχαίας μεθόδου δειγματοληψίας αποτελεί περιορισμό, καθώς μειώνει τη δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων και ενέχει πιθανό κίνδυνο μεροληψίας λόγω της φύσης της μεθόδου επιλογής.

Μετά την έγκριση από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, καθώς και από τις διευθύνσεις των δύο σχολικών μονάδων, διανεμήθηκαν στους γονείς επιστολές ενημέρωσης και έντυπα συγκατάθεσης. Οι μαθητές της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης ενημερώθηκαν σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τη διαδικασία, την εθελοντική συμμετοχή τους, την ανωνυμία των απαντήσεων, καθώς και το δικαίωμα αποχώρησης σε οποιοδήποτε στάδιο, σύμφωνα με τις αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας.

Η διαδικασία χορήγησης προσαρμόστηκε στην ηλικιακή ομάδα των μαθητών, με απλή και κατανοητή διατύπωση των οδηγιών, επαρκή χρόνο συμπλήρωσης και δυνατότητα παροχής διευκρινίσεων, ώστε να διασφαλιστεί η άνεση των συμμετεχόντων και να περιοριστεί πιθανή συναισθηματική δυσφορία. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε σε έντυπη μορφή, ανά τμήμα, εντός σχολικού ωραρίου, με την παρουσία του ερευνητή και υπό την επίβλεψη του/της υπεύθυνου/ης εκπαιδευτικού. Ο μέσος χρόνος συμπλήρωσης ήταν περίπου 30 λεπτά.

Ανάλυση Δεδομένων

Η στατιστική επεξεργασία πραγματοποιήθηκε με το λογισμικό IBM SPSS Statistics (έκδοση 29.0.2.0). Αρχικά, πραγματοποιήθηκε έλεγχος για ελλείπουσες και ακραίες τιμές, καθώς και αξιολόγηση της αξιοπιστίας των εργαλείων μέσω του δείκτη εσωτερικής συνέπειας (α). Στη συνέχεια υπολογίστηκαν περιγραφικές στατιστικές για τις κύριες μεταβλητές της μελέτης.

Ο έλεγχος κανονικότητας πραγματοποιήθηκε με τα κριτήρια Shapiro–Wilk και Kolmogorov–Smirnov, καθώς και με την οπτική επιθεώρηση ιστογραμμάτων και δεικτών ασυμμετρίας και κυρτότητας. Δεδομένου ότι οι περισσότερες μεταβλητές παρουσίασαν στατιστικά σημαντικές αποκλίσεις από την κανονικότητα ($p < .05$), επιλέχθηκαν μη παραμετρικές δοκιμασίες για τη διεξαγωγή των κύριων αναλύσεων.

Για τη διερεύνηση των ερευνητικών υποθέσεων της παρούσας μελέτης εφαρμόστηκαν μη παραμετρικοί στατιστικοί έλεγχοι. Συγκεκριμένα, για την εξέταση των συσχετίσεων μεταξύ των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών και της ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman (r_s), ενώ για τη σύγκριση των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών μεταξύ μητέρας και πατέρα εφαρμόστηκε ο έλεγχος Wilcoxon Signed-Rank. Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε στο $\alpha = .05$.

Αποτελέσματα

Έλεγχος Δεδομένων

Πριν την κύρια ανάλυση των αποτελεσμάτων, πραγματοποιήθηκε έλεγχος των δεδομένων ως προς ελλείπουσες τιμές, ακραίες παρατηρήσεις και κανονικότητα, σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στην ενότητα Ανάλυση Δεδομένων. Δεν εντοπίστηκαν ελλείπουσες τιμές. Οι έλεγχοι κανονικότητας έδειξαν αποκλίσεις από την κανονική κατανομή, γεγονός που τεκμηριώνει τη χρήση μη παραμετρικών στατιστικών δοκιμασιών στις αναλύσεις που ακολουθούν.

Συσχετίσεις επιμέρους διαστάσεων ψυχοκοινωνικής επάρκειας με γονικές πρακτικές μητέρας

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 3, η συναισθηματική ζεστασιά της μητέρας συσχετίστηκε θετικά με τη συνεργασία ($r_s = .281, p = .004$) και με τη διαχείριση συναισθημάτων ($r_s = .281, p = .010$). Αντίθετα, η απόρριψη της μητέρας συσχετίστηκε αρνητικά με τη συνεργασία ($r_s = -.255, p = .010$). Δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της υπερπροστατευτικότητας ή της αγχώδους ανατροφής της μητέρας και των παραπάνω διαστάσεων ψυχοκοινωνικής επάρκειας.

Πίνακας 3
Συσχετίσεις γονικών πρακτικών μητέρας με τις επιμέρους διαστάσεις ψυχοκοινωνικής επάρκειας

Δείκτης Κοινωνικής Επάρκειας	Υπερπροστατευτικότητα	ρ	Συναισθηματική Ζεστασιά	ρ	Απόρριψη	ρ	Αγχώδης Ανατροφή	ρ
Συνεργασία	-0.025	.805	0.281	.004	-0.255	.010	0.133	.181
Διαχείριση Συναισθημάτων	-0.087	.250	0.281	.010	-0.211	.062	0.035	.695

Σημείωση. r_s = συντελεστής συσχέτισης Spearman. $p < .05$.

Συσχετίσεις επιμέρους διαστάσεων ψυχοκοινωνικής επάρκειας με γονικές πρακτικές πατέρα

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 4, η υπερπροστατευτικότητα του πατέρα συσχετίστηκε θετικά και στατιστικά σημαντικά με τη Συνεργασία των μαθητών ($r_s = .222, p = .026$). Παράλληλα, η συναισθηματική ζεστασιά του πατέρα παρουσίασε θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση τόσο με τη Συνεργασία ($r_s = .227, p = .022$) όσο και με τη Διαχείριση Συναισθημάτων ($r_s = .278, p = .005$). Αντίθετα, δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της γονικής απόρριψης ή της αγχώδους ανατροφής του πατέρα και των επιμέρους διαστάσεων της ψυχοκοινωνικής επάρκειας που εξετάστηκαν.

Πίνακας 4
Συσχετίσεις γονικών πρακτικών πατέρα με τις επιμέρους διαστάσεις ψυχοκοινωνικής επάρκειας (Spearman r_s)

Δείκτης Κοινωνικής Επάρκειας	Υπερπροστατευτικότητα	ρ	Συναισθηματική Ζεστασιά	ρ	Απόρριψη	ρ	Αγχώδης Ανατροφή	ρ
Συνεργασία	0.222	.026	0.227	.022	-0.118	.240	0.188	.060
Διαχείριση Συναισθημάτων	0.102	.302	0.278	.005	-0.142	.148	0.047	.652

Σημείωση. r_s = συντελεστής συσχέτισης Spearman. $p < .05$.

Διαφορές στις γονικές πρακτικές μεταξύ μητέρας και πατέρα

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ μητέρας και πατέρα στις διαστάσεις της Υπερπροστατευτικότητας ($Z = -4.025, p < .001$) και της Αγχώδους Ανατροφής ($Z = -4.158, p < .001$), με τις μητέρες να λαμβάνουν υψηλότερες βαθμολογίες στις συγκεκριμένες διαστάσεις. Αντίθετα, δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ μητέρας και πατέρα ως προς τη Συναισθηματική Ζεστασιά ($Z = -1.604, p = .109$) και την Απόρριψη ($Z = -1.414, p = .157$).

Πίνακας 5
Σύγκριση αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών μεταξύ μητέρας και πατέρα

Γονική Πρακτική	N	Z	p
Συναισθηματική Ζεστασιά	101	-1.604	.109
Υπερπροστατευτικότητα	101	-4.025	< .001
Απόρριψη	101	-1.414	.157
Αγχώδης Ανατροφή	101	-4.158	< .001

Σημείωση. N = μέγεθος δείγματος, Z = στατιστική τιμή ελέγχου Wilcoxon, $p < .05$.

Συζήτηση

Η παρούσα μελέτη διερεύνησε τη σχέση μεταξύ των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών και επιμέρους δεικτών ψυχοκοινωνικής επάρκειας παιδιών σχολικής ηλικίας, καθώς και πιθανές διαφοροποιήσεις ως προς τον ρόλο της μητέρας και του πατέρα. Με βάση τους δείκτες εσωτερικής συνέπειας, η ερμηνεία των αποτελεσμάτων εστιάζει στις υποκλίμακες Συνεργασίας, ως δείκτη της κοινωνικής επάρκειας, και Διαχείριση Συναισθημάτων, ως δείκτη της συναισθηματικής επάρκειας, οι οποίες παρουσίασαν αποδεκτά επίπεδα αξιοπιστίας στο παρόν δείγμα.

Η ενότητα οργανώνεται με βάση τις ερευνητικές υποθέσεις της μελέτης και εστιάζει στο κατά πόσο τα ευρήματα επιβεβαιώνουν ή όχι τις υποθέσεις αυτές, σε συνάρτηση με τη σχετική βιβλιογραφία. Αρχικά συζητούνται τα ευρήματα για τις γονικές πρακτικές της μητέρας και του πατέρα σε σχέση με τη συνεργασία και τη διαχείριση συναισθημάτων (Υποθέσεις 1–2) και στη συνέχεια οι διαφοροποιήσεις μεταξύ μητέρας και πατέρα στις αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές (Υπόθεση 3).

Να σημειωθεί ότι η παρούσα μελέτη έχει συγχρονικό χαρακτήρα και βασίζεται σε αυτοαναφορές των παιδιών, γεγονός που επιτρέπει την ανάδειξη συσχετίσεων, αλλά όχι την εξαγωγή αιτιωδών συμπερασμάτων.

Συναισθηματική ζεστασιά, συνεργασία και διαχείριση συναισθημάτων

Η πρώτη ερευνητική υπόθεση της παρούσας μελέτης εξέτασε κατά πόσο η αντιλαμβανόμενη γονική συναισθηματική ζεστασιά, τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα, συσχετίζεται θετικά με δύο επιμέρους δείκτες ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών: τη συνεργασία, ως δείκτη κοινωνικής επάρκειας, και τη διαχείριση

συναισθημάτων, ως δείκτη συναισθηματικής επάρκειας. Τα ευρήματα της μελέτης επιβεβαίωσαν την πρώτη ερευνητική υπόθεση, αναδεικνύοντας τον θετικό ρόλο της γονικής συναισθηματικής ζεστασιάς και των δύο γονέων στους εξεταζόμενους δείκτες, με διαφοροποιήσεις ως προς την ένταση και τη λειτουργία της κάθε σχέσης.

Αναφορικά με τη μητέρα, η αντιλαμβανόμενη συναισθηματική ζεστασιά συσχετίστηκε θετικά και στατιστικά σημαντικά με τη συνεργασία των μαθητών. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι τα παιδιά που αντιλαμβάνονται τη μητέρα τους ως συναισθηματικά διαθέσιμη, υποστηρικτική και αποδεκτική τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα συνεργατικής συμπεριφοράς στο σχολικό πλαίσιο. Η διαπίστωση αυτή συνάδει με τη διαχρονική μελέτη των Padilla-Walker et al. (2016), η οποία πραγματοποιήθηκε σε δείγμα εφήβων και των γονέων τους στις Ηνωμένες Πολιτείες και έδειξε ότι η γονική ζεστασιά συνδέεται με αυξημένη προκοινωνική συμπεριφορά και θετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Αντίστοιχα, οι Root et al. (2016), σε μελέτη στον Καναδά με μητέρες και παιδιά σχολικής ηλικίας, ανέδειξαν ότι η συναισθηματική εμπλοκή της μητέρας λειτουργεί προστατευτικά για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως η συνεργασία και η ενεργός συμμετοχή σε ομαδικά πλαίσια.

Σε ό,τι αφορά τον πατέρα, τα αποτελέσματα έδειξαν επίσης θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ πατρικής συναισθηματικής ζεστασιάς και συνεργασίας των παιδιών. Το εύρημα αυτό ευθυγραμμίζεται με την ανασκόπηση ερευνών των Cabrera et al. (2018), οι οποίοι, βασιζόμενοι σε δεδομένα από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια και ηλικιακές ομάδες, ανέδειξαν ότι η συναισθηματική εμπλοκή του πατέρα συνδέεται κυρίως με την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως η συνεργασία, η υπευθυνότητα και η ενεργός συμμετοχή σε συλλογικά πλαίσια. Παρόμοια, η μελέτη των Padilla-Walker et al. (2016) κατέδειξε ότι η πατρική ζεστασιά σχετίζεται με αυξημένη προκοινωνική συμπεριφορά, υπογραμμίζοντας τον σημαντικό ρόλο του πατέρα στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

Περαιτέρω, αναδείχθηκε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της μητρικής συναισθηματικής ζεστασιάς και της διαχείρισης συναισθημάτων. Το εύρημα αυτό συμφωνεί με διεθνείς μελέτες που εστιάζουν στη συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών σχολικής ηλικίας. Ενδεικτικά, οι Mortazavizadeh et al. (2022), σε μελέτη στη Γερμανία με οικογένειες παιδιών μέσης παιδικής ηλικίας, διαπίστωσαν ότι η συναισθηματική διαθεσιμότητα της μητέρας συνδέεται με ανώτερες δεξιότητες συναισθηματικής ρύθμισης. Παράλληλα, οι Wertz et al. (2025), σε διαχρονική μελέτη διδύμων στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανέδειξαν ότι η μητρική ζεστασιά σχετίζεται με χαρακτηριστικά συναισθηματικής λειτουργικότητας, όπως η συναισθηματική σταθερότητα.

Σημαντικό εύρημα της παρούσας μελέτης αποτελεί το γεγονός ότι και η πατρική συναισθηματική ζεστασιά συσχετίστηκε θετικά και στατιστικά σημαντικά με τη διαχείριση συναισθημάτων των παιδιών. Το αποτέλεσμα αυτό υποστηρίζει τη θέση ότι ο ρόλος του πατέρα δεν περιορίζεται στην κοινωνική διάσταση της προσαρμογής, αλλά επεκτείνεται και στη συναισθηματική ρύθμιση, ιδίως στο πλαίσιο της μέσης παιδικής ηλικίας. Η διαπίστωση αυτή συνάδει με ευρήματα των Mortazavizadeh et al. (2022), οι οποίοι ανέδειξαν ότι οι υποστηρικτικές πατρικές πρακτικές συνδέονται θετικά με τη συναισθηματική ρύθμιση των παιδιών, ενώ η απουσία ζεστασιάς και ενσυναίσθησης σχετίζεται με μειωμένη συναισθηματική επάρκεια.

Συνολικά, η πρώτη ερευνητική υπόθεση φάνηκε να επιβεβαιώνεται. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης δείχνουν ότι η αντιλαμβανόμενη συναισθηματική ζεστασιά τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα συνδέεται θετικά με τη συνεργασία και τη διαχείριση συναισθημάτων των παιδιών. Παράλληλα, αναδεικνύεται η σημασία της εξέτασης επιμέρους δεικτών ψυχοκοινωνικής επάρκειας, καθώς και του διακριτού και συμπληρωματικού ρόλου κάθε γονέα στην καλλιέργεια της ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών.

Απόρριψη, υπερπροστατευτικότητα και αγχώδης ανατροφή

Η δεύτερη ερευνητική υπόθεση της παρούσας μελέτης εξέτασε κατά πόσο οι αντιλαμβανόμενες αρνητικές γονικές πρακτικές, δηλαδή η γονική απόρριψη, η υπερπροστατευτικότητα και η αγχώδης ανατροφή, τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα, συσχετίζονται αρνητικά με δύο επιμέρους δείκτες ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών: τη συνεργασία, ως δείκτη κοινωνικής επάρκειας, και τη διαχείριση συναισθημάτων, ως δείκτη συναισθηματικής επάρκειας. Με βάση τα αποτελέσματα, η δεύτερη ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώθηκε μόνο εν μέρει, καθώς οι αναμενόμενες αρνητικές συσχετίσεις δεν εμφανίστηκαν συστηματικά σε όλες τις γονικές πρακτικές και στους δύο γονείς, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις καταγράφηκαν είτε μη σημαντικές σχέσεις είτε σχέσεις που δεν ήταν στην αναμενόμενη κατεύθυνση.

Αναφορικά με τη μητέρα, η αντιλαμβανόμενη μητρική απόρριψη συσχετίστηκε αρνητικά και στατιστικά σημαντικά με τη συνεργασία των μαθητών. Το εύρημα αυτό φαίνεται να υποδηλώνει ότι όσο περισσότερο τα παιδιά αντιλαμβάνονται ως απορριπτική τη στάση της μητέρας τους, τόσο δυσκολότερη ήταν η προσαρμογή τους σε συνεργατικά πλαίσια. Αυτό μπορεί να επηρεάζει την ένταξή τους σε ομάδες, την καλλιέργεια και τη διατήρηση θετικών σχέσεων με τους συνομηλίκους και την μαθησιακή τους συμπεριφορά μέσα στην τάξη. Η διαπίστωση αυτή βρίσκεται σε συμφωνία με τη διαπολιτισμική μελέτη των Putnick et al. (2015), η οποία πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 1.247 οικογενειών από εννέα χώρες και έδειξε ότι η γονική απόρριψη σχετίζεται σταθερά με χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικής επάρκειας και προκοινωνικής συμπεριφοράς. Παράλληλα, τα ευρήματα ευθυγραμμίζονται με τη θέση ότι η αντιλαμβανόμενη απόρριψη συνδέεται με δυσκολίες τόσο εσωτερικευμένου τύπου (όπως άγχος και κοινωνική απόσυρση) όσο και εξωτερικευμένου τύπου (όπως συγκρούσεις και αντιδραστικότητα), οι οποίες μπορούν να δυσχεράνουν τη συνεργασία (Kuppens & Ceulemans, 2019).

Ως προς τη διαχείριση συναισθημάτων, η μητρική απόρριψη κινήθηκε επίσης σε αρνητική κατεύθυνση, χωρίς όμως να αναδειχθεί στατιστικά σημαντική σχέση. Παρότι αυτό το αποτέλεσμα δεν επιτρέπει ασφαλές συμπέρασμα για σύνδεση με τη συγκεκριμένη δεξιότητα, μπορεί να θεωρηθεί συμβατό με τη σχετική βιβλιογραφία που θεωρεί την απόρριψη παράγοντα κινδύνου για την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη, ειδικά όταν συνδυάζεται με άλλες αρνητικές αλληλεπιδράσεις στο οικογενειακό περιβάλλον (Gaspar & Esteves, 2022).

Σε ό,τι αφορά τον πατέρα, η αντιλαμβανόμενη πατρική απόρριψη δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ούτε με τη συνεργασία ούτε με τη διαχείριση συναισθημάτων. Το εύρημα αυτό διαφοροποιείται από τη διαπολιτισμική μελέτη των Putnick et al. (2015), όπου η απόρριψη (και από τους δύο γονείς), συνδέθηκε με αρνητικούς δείκτες προσαρμογής, καθώς και από τα συμπεράσματα των

Mortazavizadeh et al. (2022) στη Γερμανία (σε δείγμα οικογενειών), όπου η περιορισμένη συναισθηματική εμπλοκή συνδέθηκε με χαμηλότερη συναισθηματική επάρκεια. Η απουσία στατιστικά σημαντικών σχέσεων για την πατρική απόρριψη μπορεί να ερμηνευθεί στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης συναισθηματικής λειτουργίας των γονεϊκών ρόλων κατά την παιδική ηλικία. Έρευνες δείχνουν ότι τα παιδιά αποδίδουν συχνότερα στη μητέρα τη συναισθηματική διαθεσιμότητα και την καθημερινή αποδοχή, γεγονός που καθιστά τις μητρικές συμπεριφορές πιο άμεσα αναγνωρίσιμες στις αυτοαναφορές τους (Lamb, 2010). Παράλληλα, σύμφωνα με τη θεωρία αποδοχής-απόρριψης, η εμπειρία απόρριψης από διαφορετικούς φροντιστές μπορεί να γίνεται αντιληπτή και να αποτυπώνεται με διαφορετικό τρόπο από τα παιδιά, γεγονός που ενδέχεται να περιορίζει τη στατιστική της αποτύπωση για τον πατέρα στην παρούσα ηλικιακή ομάδα (Rohner & Lansford, 2017).

Αναφορικά με τη μητέρα, η αντιλαμβανόμενη υπερπροστατευτικότητα συσχετίστηκε αρνητικά, αλλά όχι στατιστικά σημαντικά, με τη συνεργασία και τη διαχείριση συναισθημάτων. Συγκριτικά με ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας, τα οποία δείχνουν ότι η υπερπροστατευτικότητα μπορεί να συνδέεται με δυσκολίες στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη, παρατηρείται παρόμοια τάση. Ενδεικτικά, οι Vesterling και von Düring (2025) στη Γερμανία ανέδειξαν ότι η μητρική υπερπροστατευτικότητα συνδέεται με περιορισμό της αυτονομίας και δυσκολίες σε δεξιότητες συναισθηματικής ρύθμισης, ενώ οι Mortazavizadeh et al. (2022) κατέδειξαν ότι τα πιο υποστηρικτικά γονικά στυλ σχετίζονται με καλύτερη συναισθηματική λειτουργικότητα, σε αντίθεση με πρακτικές υπερ-ελέγχου. Επιπλέον, οι Bruysters και Pilkington (2023) υποστηρίζουν θεωρητικά ότι η υπερπροστατευτικότητα, παρότι συχνά πηγάζει από πρόθεση φροντίδας, μπορεί να περιορίσει την πρωτοβουλία και την ανάπτυξη ανθεκτικότητας.

Σε ό,τι αφορά τον πατέρα, τα ευρήματα της παρούσας μελέτης διαφοροποιήθηκαν ακόμη περισσότερο από την αρχική υπόθεση. Συγκεκριμένα, η αντιλαμβανόμενη πατρική υπερπροστατευτικότητα δεν συσχετίστηκε αρνητικά με τη συνεργασία· αντίθετα, εμφάνισε θετική και στατιστικά σημαντική σχέση με αυτήν, ενώ δεν αναδείχθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τη διαχείριση συναισθημάτων. Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενα ερευνητικά δεδομένα. Ενδεικτικά, η μελέτη των Olofson και Schorpe-Sullivan (2022) στις ΗΠΑ, η οποία διεξήχθη σε οικογενειακό πλαίσιο με 62 νήπια και 112 γονείς, έδειξε ότι η πατρική υπερπροστατευτικότητα συνδέεται με εξωτερικευμένες δυσκολίες, όπως προβλήματα συνεργασίας και κοινωνικής προσαρμογής. Παράλληλα, οι Vesterling και von Düring (2025) διαπίστωσαν ότι οι υπερπροστατευτικές πρακτικές παρεμποδίζουν την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών συναισθηματικής διαχείρισης. Παρά τις προηγούμενες παρατηρήσεις, η τάση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί αναπτυξιακά, καθώς στη μέση παιδική ηλικία η πατρική υπερπροστασία συχνά βιώνεται από τα παιδιά ως ένδειξη φροντίδας και ενεργής παρουσίας, ενισχύοντας την αίσθηση ασφάλειας και τη συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες (Lamb, 2010). Επιπλέον, η έλλειψη συσχέτισης με τη διαχείριση συναισθημάτων μπορεί να αντανακλά τη διαφοροποιημένη επίδραση των φροντιστών στις κοινωνικές και συναισθηματικές διαστάσεις της ανάπτυξης (Rohner & Lansford, 2017).

Αναφορικά με τη μητέρα, η αντιλαμβανόμενη αγχώδης ανατροφή δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις με τη συνεργασία και τη διαχείριση

συναισθημάτων. Η απουσία αυτή δεν υποδηλώνει απαραίτητα ότι η αγχώδης ανατροφή δεν επηρεάζει τα παιδιά· αντίθετα, οι επιδράσεις της μπορεί να λειτουργούν μέσω πιο σύνθετων ή έμμεσων μηχανισμών, όπως η ποιότητα των αλληλεπιδράσεων, η καθημερινή υποστήριξη ή η εκδήλωση ελεγκτικών συμπεριφορών, γεγονός που μπορεί να μην αποτυπώνεται άμεσα στις αυτοαναφορές των παιδιών (Sweeney & Wilson, 2023). Το εύρημα αυτό διαφοροποιείται από προηγούμενα δεδομένα που συνδέουν το γονικό άγχος με δυσκολίες στην ανάπτυξη παιδιών, αν και συχνά μέσω πιο σύνθετων μηχανισμών. Για παράδειγμα, οι Root et al. (2016) στον Καναδά ανέδειξαν ότι το αυξημένο άγχος της μητέρας σχετίζεται με πιο ελεγκτικές και υπερπροστατευτικές συμπεριφορές και χαμηλότερα επίπεδα υποστήριξης, κάτι που μπορεί να επηρεάζει την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως η κοινωνική συμμετοχή. Παρομοίως, η μετα-ανάλυση των Madigan et al. (2018), η οποία συγκέντρωσε 71 μελέτες με δείγματα από 24 έως 8.328 ζευγάρια μητέρας-παιδιού, έδειξε ότι το προγεννητικό άγχος και η κατάθλιψη σχετίζονται με δυσμενείς εκβάσεις στη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Σε ό,τι αφορά τον πατέρα, η αγχώδης ανατροφή επίσης δεν εμφάνισε στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις με τη συνεργασία ή τη διαχείριση συναισθημάτων. Όπως αναφέρθηκε και στην περίπτωση της μητέρας, έτσι και εδώ οι επιδράσεις της πατρικής αγχώδους ανατροφής μπορεί να λειτουργούν μέσω πιο σύνθετων ή έμμεσων μηχανισμών, γεγονός που μπορεί να μην αποτυπώνεται άμεσα στις αυτοαναφορές των παιδιών (Sweeney & Wilson, 2023). Το αποτέλεσμα αυτό διαφοροποιείται από τη μελέτη των Jeong et al. (2024) στην Τανζανία, η οποία πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 120 πατέρων μικρών παιδιών (κάτω των δύο ετών) και ανέδειξε ότι το αυξημένο στρες συνδέεται με πιο περιοριστικές πρακτικές που μπορούν να επηρεάσουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή. Διαφοροποίηση καταγράφεται και σε σχέση με τη μελέτη των Pereira et al. (2014) στην Πορτογαλία, σε δείγμα 80 παιδιών 7–12 ετών και των γονέων τους, όπου η πατρική ανησυχία και υπερπροστατευτικότητα συνδέθηκε με αυξημένα συμπτώματα άγχους και μειωμένη συναισθηματική αυτονομία.

Συνολικά, η δεύτερη ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώθηκε μερικώς. Η γονική απόρριψη, ιδίως από τη μητέρα ως προς τη συνεργασία, κινήθηκε στην αναμενόμενη αρνητική κατεύθυνση και εμφανίστηκε ως πιο σταθερός παράγοντας κινδύνου, σε συμφωνία με τη διεθνή βιβλιογραφία (Putnick et al., 2015· Kuppens & Ceulemans, 2019). Αντίθετα, η υπερπροστατευτικότητα και η αγχώδης ανατροφή δεν εμφάνισαν συστηματικές αρνητικές σχέσεις με τους δύο δείκτες, ενώ στην περίπτωση του πατέρα η υπερπροστατευτικότητα συνδέθηκε θετικά με τη συνεργασία, εύρημα που αντιστρέφει την αρχική υπόθεση και υπογραμμίζει ότι η λειτουργία της γονικής συμπεριφοράς μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το αναπτυξιακό και πολιτισμικό πλαίσιο.

Η μη επιβεβαίωση της υπόθεσης στο σύνολό της μπορεί να ερμηνευθεί από συνδυασμό παραγόντων. Πρώτον, στη μέση παιδική ηλικία (10–12 ετών), ορισμένες συμπεριφορές γονικής προστασίας ή ελέγχου μπορεί να βιώνονται ακόμη ως υποστήριξη και όχι ως περιορισμός, με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνονται άμεσα στις αυτοαναφορές των παιδιών. Επιπλέον, η ποιότητα των καθημερινών αλληλεπιδράσεων και η υποστήριξη από τους γονείς μπορεί να λειτουργούν ως προστατευτικοί παράγοντες, μετριάζοντας την πιθανή αρνητική επίδραση των συμπεριφορών άγχους ή ελέγχου (Sweeney & Wilson, 2023). Δεύτερον, το ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο και η θετική νοηματοδότηση της στενής οικογενειακής εμπλοκής ενδέχεται να μεταβάλλουν

τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αξιολογούν πρακτικές όπως η υπερπροστατευτικότητα, οι οποίες μπορεί να εκλαμβάνονται περισσότερο ως φροντίδα και ενδιαφέρον παρά ως περιορισμός (Bornstein, 2012). Τρίτον, η παρούσα έρευνα έχει συγχρονικό σχεδιασμό και βασίστηκε σε αυτοαναφορές των παιδιών, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα αιτιώδους ερμηνείας. Τέλος, η απουσία μεσολαβητικών μεταβλητών (π.χ. ποιότητα δεσμού, συναισθηματική ασφάλεια, ιδιοσυγκρασία παιδιού), οι οποίες σε άλλες μελέτες φαίνεται να καθορίζουν τότε μια πρακτική λειτουργεί επιβαρυντικά, μπορεί να εξηγήσει γιατί οι αναμενόμενες αρνητικές σχέσεις δεν εμφανίστηκαν με συνέπεια (Olofson & Schorpe-Sullivan, 2022).

Συγκρίσεις γονικών πρακτικών μητέρας και πατέρα

Η τρίτη ερευνητική υπόθεση της παρούσας μελέτης εξέτασε κατά πόσο οι αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές διαφοροποιούνται μεταξύ μητέρας και πατέρα, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των παιδιών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η Υπόθεση 3 επιβεβαιώθηκε μερικώς, καθώς διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο σε συγκεκριμένες διαστάσεις των γονικών πρακτικών.

Συγκεκριμένα, οι μητέρες αξιολογήθηκαν από τα παιδιά ως πιο υπερπροστατευτικές και πιο αγχώδεις σε σύγκριση με τους πατέρες, ενώ δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο γονέων ως προς τη συναισθηματική ζεστασιά και την απόρριψη. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι, στο παρόν δείγμα, τα παιδιά αντιλαμβάνονται τη συναισθηματική διαθεσιμότητα και την αποδοχή της μητέρας και του πατέρα με παρόμοιο τρόπο, ενώ διαφοροποιήσεις εντοπίζονται κυρίως σε πρακτικές που σχετίζονται με τον έλεγχο, την ανησυχία και την προστατευτική εμπλοκή.

Η απουσία διαφορών στη συναισθηματική ζεστασιά και στην απόρριψη συνάδει με ευρήματα της μετα-ανάλυσης των Endendijk et al. (2016), η οποία βασίστηκε σε 146 μελέτες με περισσότερα από 23.000 παιδιά και κατέδειξε ότι, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις στους ρόλους, οι μητέρες και οι πατέρες τείνουν να χρησιμοποιούν συγκρίσιμα επίπεδα υποστηρικτικών συμπεριφορών όπως συναισθηματική υποστήριξη και αποδοχή, με πολύ μικρές ή αμελητέες στατιστικά διαφορές στα περισσότερα παρατηρούμενα δείγματα. Παράλληλα, η διεθνής βιβλιογραφία δείχνει ότι, παρά τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι μητέρες και οι πατέρες εκφράζουν και ασκούν τον γονικό τους ρόλο, και οι δύο συμβάλλουν σε παρόμοιο βαθμό στη συναισθηματική λειτουργία και την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (van der Pol et al., 2016). Επιπλέον, άλλη έρευνα δείχνει ότι οι αντιληπτές διαφορές ανάμεσα στη μητέρα και τον πατέρα στη συναισθηματική ζεστασιά από την πλευρά των παιδιών δεν σχετίζονται άμεσα με διαφοροποιήσεις στην απόρριψη, αλλά με τη συνολική αίσθηση ασυνέπειας στις πρακτικές ανατροφής· όταν τα παιδιά αντιλαμβάνονται υψηλότερη διαφορά στη συναισθηματική ζεστασιά των δύο γονέων, αυτό συνδέεται με υψηλότερα επίπεδα εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων συμπεριφορικών δυσκολιών (Berkien et al., 2012). Συνεπώς, οι γονικές πρακτικές επιδρούν στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών κυρίως έμμεσα, μέσα από την ποιότητα των συναισθηματικών αλληλεπιδράσεων και την αντίληψη συνέπειας μεταξύ των γονέων, γεγονός που καθιστά πιο δύσκολη την ανίχνευση σαφών διαφορών ανάμεσα στη μητέρα και τον πατέρα στις αξιολογήσεις των παιδιών.

Συνολικά τα ευρήματα της παρούσας μελέτης δείχνουν ότι οι αντιλαμβανόμενες γονικές πρακτικές μητέρας και πατέρα παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς τη συναισθηματική διάσταση της σχέσης, αλλά διαφοροποιούνται ως προς πρακτικές ελέγχου και ανησυχίας. Η μερική επιβεβαίωση της τέταρτης ερευνητικής υπόθεσης υπογραμμίζει τη σημασία της εξέτασης επιμέρους γονικών πρακτικών και όχι μίας συνολικής, αδιαφοροποίητης προσέγγισης της γονικής συμπεριφοράς, καθώς και την ανάγκη ερμηνείας των διαφορών μέσα στο κοινωνικό και αναπτυξιακό πλαίσιο των παιδιών.

Περιορισμοί και κατευθύνσεις για μελλοντικές έρευνες

Η παρούσα μελέτη διαθέτει ορισμένους περιορισμούς που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Πρώτον, ο συγχρονικός σχεδιασμός της έρευνας δεν επιτρέπει την εξαγωγή αιτιωδών συμπερασμάτων, αλλά μόνο τη διερεύνηση συσχετίσεων μεταξύ των εξεταζόμενων μεταβλητών. Δεύτερον, η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε αποκλειστικά σε αυτοαναφορές των παιδιών. Αν και η παιδική αντίληψη των γονικών πρακτικών αποτελεί σημαντική πηγή πληροφόρησης, οι απαντήσεις ενδέχεται να επηρεάζονται από υποκειμενικούς παράγοντες, όπως η συναισθηματική κατάσταση του παιδιού ή η ποιότητα της σχέσης με τον γονέα τη δεδομένη χρονική περίοδο. Παράλληλα, δεν μπορεί να αποκλειστεί η επίδραση φαινομένων κοινωνικής επιθυμητότητας στις απαντήσεις. Η απουσία δεδομένων από άλλες πηγές (π.χ. γονείς ή εκπαιδευτικούς) περιορίζει περαιτέρω τη δυνατότητα διασταύρωσης και τριγωνοποίησης των ευρημάτων. Τρίτον, το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του δείγματος ενδέχεται να περιορίζουν τη γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων. Τέταρτον, η απουσία μεσολαβητικών μεταβλητών (π.χ. ποιότητα δεσμού, συναισθηματική ασφάλεια, ιδιοσυγκρασία παιδιού), οι οποίες σε άλλες μελέτες φαίνεται να καθορίζουν τότε μια γονική πρακτική λειτουργεί επιβαρυντικά, περιορίζει την εξήγηση των συσχετίσεων που δεν εμφανίστηκαν όπως αναμενόταν (Olofson & Schorpe-Sullivan, 2022). Ένας ακόμη περιορισμός αφορά τη χρήση του ερωτηματολογίου EMBU-C, το οποίο, παρότι έχει μεταφραστεί και προσαρμοστεί στα ελληνικά (Λιανός, 2012), δεν έχει σταθμιστεί στον ελληνικό πληθυσμό. Η απουσία ελληνικών σταθμιστικών δεδομένων περιορίζει την εγκυρότητα των συγκρίσεων και επιβάλλει προσεκτική ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Τέλος, αν και αρχικά εξετάστηκαν ευρύτερες διαστάσεις ψυχοκοινωνικής επάρκειας, η ερμηνεία των αποτελεσμάτων περιορίστηκε στις υποκλίμακες Συνεργασίας και Διαχείρισης Συναισθημάτων, οι οποίες παρουσίασαν αποδεκτά επίπεδα αξιοπιστίας στο παρόν δείγμα. Η επιλογή αυτή, αν και μεθοδολογικά αναγκαία, περιορίζει το εύρος των συμπερασμάτων που μπορούν να εξαχθούν σχετικά με την κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια συνολικά.

Μελλοντικές έρευνες θα ήταν σκόπιμο να αξιοποιήσουν μεγαλύτερα και περισσότερο αντιπροσωπευτικά δείγματα, συμπεριλαμβάνοντας μαθητές από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά και γεωγραφικά πλαίσια. Παράλληλα, η χρήση πολλαπλών πηγών πληροφόρησης (γονείς, εκπαιδευτικοί, παρατηρήσεις) θα μπορούσε να ενισχύσει την εγκυρότητα των δεδομένων. Τέλος, η εφαρμογή διαχρονικών σχεδιασμών και η εξέταση διαφορετικών ηλικιακών ομάδων θα επέτρεπαν την πληρέστερη κατανόηση της δυναμικής των γονικών πρακτικών και της επίδρασής τους στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ γονικών πρακτικών, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές από τα παιδιά, και δεικτών κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας στη μέση παιδική ηλικία. Τα ευρήματα υποστήριξαν ότι η αντιλαμβανόμενη συναισθηματική ζεστασιά, τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα, συνδέεται σταθερά με υψηλότερα επίπεδα συνεργασίας και διαχείρισης συναισθημάτων, αναδεικνύοντας τον προστατευτικό ρόλο της θετικής συναισθηματικής εμπλοκής και των δύο γονέων στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

Αντίθετα, η γονική απόρριψη, και κυρίως η μητρική, συσχετίστηκε με χαμηλότερα επίπεδα ψυχοκοινωνικής λειτουργικότητας, επιβεβαιώνοντας τη σημασία της εμπειρίας αποδοχής και συναισθηματικής ασφάλειας για την ομαλή κοινωνική και συναισθηματική προσαρμογή. Οι πρακτικές υπερπροστατευτικότητας και αγχώδους ανατροφής δεν εμφάνισαν συστηματικά αρνητικές σχέσεις με τους εξεταζόμενους δείκτες, γεγονός που υποδηλώνει ότι η λειτουργία τους ενδέχεται να εξαρτάται από το αναπτυξιακό στάδιο και το πολιτισμικό πλαίσιο. Παράλληλα, οι μητέρες αξιολογήθηκαν υψηλότερα από τους πατέρες σε επίπεδα υπερπροστατευτικότητας και αγχώδους ανατροφής, χωρίς ωστόσο να προκύψουν διαφοροποιήσεις ως προς τη συναισθηματική ζεστασιά ή την απόρριψη.

Εν κατακλείδι, τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης υπογραμμίζουν τη σημασία της θετικής γονικής εμπλοκής και της συναισθηματικής διαθεσιμότητας ως βασικών παραγόντων ενίσχυσης της ψυχοκοινωνικής επάρκειας των παιδιών. Παρά τους επιμέρους περιορισμούς, η έρευνα συμβάλλει στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι αντιλήψεις των παιδιών για τις γονικές πρακτικές συνδέονται με πτυχές της κοινωνικής και συναισθηματικής τους ανάπτυξης. Τα ευρήματα μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία τόσο για μελλοντικές ερευνητικές προσεγγίσεις όσο και για παρεμβάσεις πρόληψης και ενίσχυσης της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής, με έμφαση στη συνεργασία οικογένειας και σχολείου.

Βιβλιογραφία

- Banica, I., Sandre, A., & Weinberg, A. (2019). Overprotective/authoritarian maternal parenting is associated with an enhanced error-related negativity (ERN) in emerging adult females. *International Journal of Psychophysiology*, 137, 12–20. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2018.12.013>
- Baumrind, D. (2013). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. In D. R. Castellino & R. M. Lerner (Eds), *Adolescents and their families* (pp. 22-61). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315827063>
- Bornstein, M. H. (2012). Cultural approaches to parenting. *Parenting: Science and Practice*, 12(2–3), 212–221. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.683359>
- Berkien, M., Louwerse, A., Verhulst, F., & van der Ende, J. (2012). Children's perceptions of dissimilarity in parenting styles are associated with internalizing and externalizing behavior. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 21(2), 79–85. <https://doi.org/10.1007/s00787-011-0234-9>

- Bruyters, N. Y. F., & Pilkington, P. D. (2023). Overprotective parenting experiences and early maladaptive schemas in adolescence and adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 30(1), 10–23. <https://doi.org/10.1002/cpp.2776>
- Cabrera, N. J., Volling, B. L., & Barr, R. (2018). Fathers are parents, too! Widening the lens on parenting for children's development. *Child Development Perspectives*, 12(3), 152–157. <https://doi.org/10.1111/cdep.12275>
- Del Prette, Z. A., & Del Prette, A. (2021). *Social competence and social skills: A theoretical and practical guide*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70127-7>
- Denham, S. A. (2019). Emotional competence during childhood and adolescence. In V. LoBue, K. Pérez-Edgar, & K. A. Buss (Eds.), *Handbook of emotional development* (pp. 493–541). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-17332-6_20
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Mesman, J. (2016). *Gender-differentiated parenting revisited: Meta-analysis reveals very few differences in parental control of boys and girls*. *PLOS ONE*, 11(7), Article e0159193. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0159193>
- Pool, A. C., Kahn, N. F., Jaccard, J., & Halpern, C. T. (2023). Associations between mother-adolescent and father-adolescent relationships and young adult health. *JAMA Network Open*, 6(3), Article e233944. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.3944>
- Gaspar, A., & Esteves, F. (2022). Empathy development from adolescence to adulthood and its consistency across targets. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 936053. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.936053>
- Gewirtz, A. H., DeGarmo, D. S., & Medhanie, A. (2011). Effects of mother's parenting practices on child internalizing trajectories following partner violence. *Journal of Family Psychology*, 25(1), 29. <https://doi.org/10.1037/a0022195>
- Housman, D. K. (2017). The importance of emotional competence and self-regulation from birth: A case for the evidence-based emotional cognitive social early learning approach. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 11(1), Article 13. <https://doi.org/10.1186/s40723-017-0038-6>
- Gillebaart, M. (2018). The 'operational' definition of self-control. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1231. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01231>
- Kragt, D., & Day, D. V. (2020). Predicting leadership competency development and promotion among high-potential executives: The role of leader identity. *Frontiers in Psychology*, 11, Article 1816. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01816>
- Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 168–181. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x>
- Lamb, M. E. (2010). How do fathers influence children's development? Let me count the ways. In M. E. Lamb (Ed.), *The Role of the Father in Child Development* (5th ed., pp. 1–26). Wiley.
- Lamboy, B., Beck, F., Tessier, D., Williamson, M.-O., Frery, N., Turgon, R., Tassie, J.-M., Barrois, J., Bessa, Z., & Shankland, R. (2022). The key role of psychosocial competencies in evidence-based youth mental health promotion: Academic support in consolidating a national strategy in France. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 16641. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416641>

- Lampropoulou, A. (2025). Subjective well-being and parenting in adolescence: Do peers matter when things are not so good? *Journal of Child & Adolescent Mental Health*, 36(2), 337–354. <https://doi.org/10.2989/17280583.2025.2465275>
- Lianos, P. G. (2015). Parenting and social competence in school: The role of preadolescents' personality traits. *Journal of Adolescence*, 41, 109–120. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.03.006>
- Λιανός, Π. Γ. (2012). *Γονικές πρακτικές και ψυχοκοινωνική προσαρμογή παιδιών στο σχολείο: Διερεύνηση ατομικών, γονικών και οικογενειακών παραγόντων* (Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών). Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών. <https://doi.org/10.12681/eadd/32882>
- Madigan, S., Oatley, H., Racine, N., Fearon, R. P., Schumacher, L., Akbari, E., Cooke, J. E., & Tarabulsky, G. M. (2018). A meta-analysis of maternal prenatal depression and anxiety on child socioemotional development. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 57(9), 645–657. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2018.06.012>
- Mascaro, J. S., Rentscher, K. E., Hackett, P. D., Mehl, M. R., & Rilling, J. K. (2017). Child gender influences paternal behavior, language, and brain function. *Behavioral Neuroscience*, 131(3), 262–273. <https://doi.org/10.1037/bne0000199>
- Masten, A. S., & Curtis, W. J. (2000). Integrating competence and psychopathology: Pathways toward a comprehensive science of adaptation in development. *Development and Psychopathology*, 12(3), 529–550. <https://doi.org/10.1017/S095457940000314X>
- Mathews, B. L., Koehn, A. J., Abtahi, M. M., & Kerns, K. A. (2016). Emotional competence and anxiety in childhood and adolescence: A meta-analytic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 19(2), 162–184. <https://doi.org/10.1007/s10567-016-0204-3>
- Matson, J. L. (2017). Social skills in children: Definition, assessment, and intervention. In J. L. Matson (Ed.), *Handbook of childhood psychopathology and developmental disabilities treatment* (pp. 379–394). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-64592-6>
- Mortazavizadeh, Z., Göllner, L., & Forstmeier, S. (2022). Emotional competence, attachment, and parenting styles in children and parents. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 35(1), Article 6. <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00208-0>
- Muris, P., Meesters, C., & van Brakel, A. (2003). Assessment of anxious rearing behaviors with a modified version of “EgnaMinnenBeträffandeUppfostran” questionnaire for children. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 25(4), 229–237. <https://doi.org/10.1023/A:1025894928131>
- Napolitano, C. M., Sewell, M. N., Yoon, H. J., Soto, C. J., & Roberts, B. W. (2021). Social, emotional, and behavioral skills: An integrative model of the skills associated with success during adolescence and across the life span. *Frontiers in Education*, 6, Article 679561. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.679561>
- Olofson, E. L., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2022). Same behaviors, different outcomes: Mothers' and fathers' observed challenging behaviors measured using a new coding system relate differentially to children's social-emotional development. *Children*, 9(5), 675. <https://doi.org/10.3390/children9050675>
- Oyundoyin, B., Jacob, U. S., Oyundoyin, T., & Onasanya, O. (2023). Interpersonal communication skills and proactive stance to life's puzzles among children: A review. *International Journal of Home Economics, Hospitality and Allied Research*, 2(2), 140–148. <https://doi.org/10.57012/ijhhr.v2n2.010>

- Padilla-Walker, L. M., Nielson, M. G., & Day, R. D. (2016). The role of parental warmth and hostility on adolescents' prosocial behavior toward multiple targets. *Journal of Family Psychology, 30*(3), 331–340. <https://doi.org/10.1037/fam0000157>
- Peng, B., Hu, N., Yu, H., Xiao, H., & Luo, J. (2021). Parenting style and adolescent mental health: The chain mediating effects of self-esteem and psychological inflexibility. *Frontiers in Psychology, 12*, Article 738170. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.738170>
- Pereira, A. I., Barros, L., Mendonça, D., & Muris, P. (2014). The relationships among parental anxiety, parenting, and children's anxiety: The mediating effects of children's cognitive vulnerabilities. *Journal of Child and Family Studies, 23*(2), 399–409. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9767-5>
- Perris, C., Jacobsson, L., Lindström, H., von Knorring, L., & Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 61*(4), 265–274. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1980.tb00581.x>
- Pulgar, J., Ramírez, D., Umanzor, A., Candia, C., & Sánchez, I. (2022). Long-term collaboration with strong friendship ties improves academic performance in remote and hybrid teaching modalities in high school physics. *Physical Review Physics Education Research, 18*(1), Article 010146. <https://doi.org/10.1103/PhysRevPhysEducRes.18.010146>
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Malone, P. S., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Zelli, A., Alampay, L. P., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A., & Oburu, P. (2015). Perceived mother and father acceptance-rejection predict four unique aspects of child adjustment across nine countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 56*(8), 923–932. <https://doi.org/10.1111/icpp.12366>
- Rohner, R. P., & Lansford, J. E. (2017). Deep structure of the human affectional system: Introduction to interpersonal acceptance–rejection theory. *Journal of Family Theory & Review, 9*(4), 426–440. <https://doi.org/10.1111/jftr.12211>
- Rohner, R. P. (2021). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPAR Theory) and evidence. *Online Readings in Psychology and Culture, 6*(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1055>
- Root, A. E., Hastings, P. D., & Rubin, K. H. (2016). The parenting behaviors of shy–anxious mothers: The moderating role of vagal tone. *Journal of Child and Family Studies, 25*(4), 1325–1333. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0296-2>
- Savina, E., Fulton, C., & Beaton, C. (2025). Teacher emotional competence: A conceptual model. *Educational Psychology Review, 37*(2), 1–34. <https://doi.org/10.1007/s10648-025-10018-2>
- Schlesier, J., Roden, I., & Moschner, B. (2019). Emotion regulation in primary school children: A systematic review. *Children and Youth Services Review, 100*, 239–257. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.02.044>
- Sweeney, S., & Wilson, C. (2023). Parental anxiety and offspring development: A systematic review. *Journal of Affective Disorders, 327*, 64–78. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.01.128>
- van der Pol, L. D., Groeneveld, M. G., Endendijk, J. J., van Berkel, S. R., Hallers-Haalboom, E. T., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Mesman, J. (2016). Associations between fathers' and mothers' psychopathology symptoms, parental emotion socialization, and preschoolers' social-emotional development. *Journal of Child and Family Studies, 25*, 3367–3380. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0500-z>

- Vasileiadis, I., Dimitriadou, I., Koutras, S., & Vleioras, G. (2024). The development of social competence in students with General Learning Difficulties in early primary grades: The necessity of psychological support programmes in schools. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 24(3), 578-596. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12653>
- Vesterling, C., & von Düring, U. (2025). The moderating role of parental overprotection and insecure child–caregiver attachment on the association between adaptive emotion regulation strategies and vegetative somatoform symptoms in childhood. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2025(1), Article 7715429. <https://doi.org/10.1155/cad/7715429>
- Wertz, J., Moffitt, T. E., Blangis, F., Ambler, A., Arseneault, L., Danese, A., Fisher, H. L., Houts, R. M., Matthews, T., Sugden, K., Williams, B. S., & Caspi, A. (2025). Parenting in childhood predicts personality in early adulthood: A longitudinal twin-differences study. *American Psychologist*. <https://doi.org/10.1037/amp0001508>
- World Health Organization. (1997). *Life skills education for children and adolescents in schools: Introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of life skills programmes* (2nd ed.). Ανακτήθηκε από: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63552>
- Χατζηχρήστου, Χ., Πολύχρονη, Φ., Μπεζεβέγκης, Η., & Μυλωνάς, Κ. (2008). *Εργαλείο ψυχοκοινωνικής προσαρμογής παιδιών προσχολικής και σχολικής υγείας (Τεστ Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής) (Κλίμακα Αυτοαναφοράς)*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΕΠΕΑΕΚ